

В. І. Сазанов? *Наш рідний край (сторінки про вчених ботаніків, генетиків, інших природознавців та їх зв'язки з Полтавщиною)*. Вип. 8. Полтава, 1991. С. 53 – 62.

5. 40-летний юбилей Полтавской с.-х. опытной станции. 1884 – 1924 гг. / *Труды Полтавской с.-х. опытной станции*. 1925. Вып. 44. 109 с.

УДК 633.8

Андрій СВИДЕНКО,
кандидат економічних наук
*Інститут кліматично орієнтованого сільського господарства,
Одеса, Україна*

ВПЛИВ СТРОКІВ СІВБИ ТА ЗВОЛОЖЕННЯ НА БІОМЕТРИЧНІ ТА ГОСПОДАРСЬКО ЦІННІ ПОКАЗНИКИ ЗМІЄГОЛОВНИКА МОЛДАВСЬКОГО В УМОВАХ ЦЕНТРАЛЬНОГО ЛІСОСТЕПУ

Все більше зростає значення ефіроолійних і лікарських рослин як джерел біологічно активних речовин. Задовольнити зростаючу потребу населення в цих речовинах можливо шляхом розширення сировинної бази лікарських і ефіроолійних рослин за рахунок пошуку й залучення нових культур і можливих зон їх вирощування. Успішне введення в культуру перспективних видів рослин можливо лише за умови пізнання їх біології розвитку, вивчення процесів формування й накопичення ефірної олії, а також дослідження особливостей їх вирощування й продуктивності, для визначення доцільності промислового культивування [1].

Батьківщиною змієголовника молдавського (*Dracocephalum moldavica*) вважають Південний Сибір і Китай, хоча у дикому стані він росте у країнах Середньої Азії та Східної Європи. Культивують цю рослину в країнах Європи та Азії як ефіроолійну культуру та цінний медонос [2, 3].

Траву змієголовника молдавського вживають із лікувальною метою в якості протизапального та заспокійливого засобу, при застуді, головному болю, болях у суглобах, невралгії, ревматизмі, тахікардії, гіпертонічній хворобі, безсонні. Надземну частину змієголовника молдавського використовують у кондитерській галузі, для виготовлення абсенту, вермуту, квасу, компоту, ароматизації чаю та оцту. Змієголовник годиться як приправа до страв з м'яса, риби, овочів. У рослинній сировині змієголовника виявлено вітаміни, ліпіди, протеїни, цукри, дубильні речовини, макро- та мікроелементи. Ефірну олію використовують у харчовій промисловості, фармацевтиці, парфумерії,

косметології [4].

Досить широке використання трави змієголовника молдавського диктує вивчення її агробіологічних основ вирощування у можливих зонах нашої країни.

У зв'язку з цим нами проводилося вивчення фаз росту та розвитку рослин змієголовника молдавського залежно від строків сівби та умов зволоження. Дослідження проводилися в умовах Центрального Лісостепу України. Матеріалом для досліджень слугував сорт Ювілейний. Насіння даного сортозразка висівали в два строки з шириною міжрядь 50 см. Перший строк посіву проводили в третій декаді квітня. Через декаду проводили другий строк посіву (перша декада травня). Зволоження посівів проводилося в трьох варіантах, яке включало інтенсивне крапельне зрошення, помірне крапельне зрошення та природне зволоження.

Через кожні два тижні впродовж вегетації рослин проводились біометричні вимірювання та визначення надземної маси рослинної сировини.

Появу сходів відмічали при першому строковій посіву на 6 день, а при другому на 7 день. Рослини росли спочатку повільно. Через 20 днів від початку появи сходів відмічали фазу кущіння у рослин за сівби в третій декаді квітня (перший строк посіву), а при другому строковій посіву через 28 днів. Початок фази бутонізації спостерігали через 44 дні (в першій декаді липня) від початку попередньої фази у рослин за першого строку посіву. У рослин другого строку сівби початок бутонізації настав через менший термін, через 34 дні. Тривалість міжфазного періоду від бутонізації до початку цвітіння у рослин за другого строку сівби була також коротшою на 7 днів. Початок цвітіння за обох строків сівби відмічали в другій декаді липня. Рослини за першого строку посіву зацвіли одночасно у всіх варіантах зволоження. На 2 дні пізніше відмічали цвітіння рослин другого строку посіву. Фаза кінець цвітіння-початок плодоношення наступила на початку другої декади серпня.

Вивчаючи динаміку росту та розвитку рослин нами встановлено, що спочатку рослини росли дуже повільно за обох строків посіву. Помітно було прискорення росту рослин у фазі кущіння. У цій фазі висота рослин за першого строку сівби варіювала від 10 до 16 см, при діаметрі від 9,5 до 11 см. Маса надземної частини однієї рослини коливалась від 1,5 до 8 г. Через два тижні висота рослин варіювала від 26 до 50 см, при діаметрі від 20 до 50 см. Збільшилась і надземна маса рослин, яка коливалась від 22 до 138 г. У фазі бутонізації – початку цвітіння висота рослин варіювала від 69 до 95 см, при діаметрі від 44 до 56 см. Показники надземної маси коливались від 55,3 до 197 г. Збільшилась висота рослин і у фазі масового цвітіння, яка варіювала від 75 до 95 см, при діаметрі рослин від 50 до 80 см. При цьому показники надземної

маси коливались від 140 до 240 г з куща. Рослини за першого строку сівби за інтенсивного та помірного зволоження мали практично однакові показники висоти рослин та надземної маси.

В процесі розвитку рослин за другого строку сівби відмічено також поступове збільшення висоти та діаметра рослин аж до фази масового цвітіння. Рослини за другого строку сівби у фазі масового цвітіння мали висоту, яка коливалась від 65 до 90 см, при діаметрі від 35 до 55 см. Показники надземної маси коливались від 60 до 200 г з куща. Найвищі показники за другого строку посіву мали рослини, які отримували інтенсивне зволоження ґрунту.

Масова частка ефірної олії у дослідях у фазі масового цвітіння варіювала від 0,08 до 0,16%. Найвища масова частка ефірної олії в поточному році відмічена у рослин за першого строку посіву та вихід ефірної олії з однієї рослини був найвищим за першого строку сівби з помірним зволоженням – 0,38г.

Таким чином, у рослин змієголовника молдавського, вирощених в умовах Центрального Лісостепу, високі показники урожайності отримані за першого строку посіву у варіантах з інтенсивним та помірним зволоженням. Отримані дані можуть бути використані для побудови моделей росту та розвитку змієголовника молдавського та оцінки економічної доцільності його вирощування в різних регіонах країни.

Список використаної літератури

1. Mykhailenko, O., Hurina, V., Ivanauskas, L., ... Vladymyrova, I., Georgiyants, V. *Lavandula angustifolia* Herb from Ukraine: Comparative Chemical Profile and in vitro Antioxidant Activity. *Chemistry and Biodiversity*, 2024, 21(9). P.85-97.

2. Овечко С. В. Біологічні особливості і господарсько-цінні ознаки *Dracoscephalum moldavica* L. в умовах Нижнього Придніпров'я Херсонської області / Автореф. дисерт...канд. біол. наук зі спец. ботаніка 03.00.05. Ялта. 2003. 20 с.

3. Котюк Л.А. Морфологічні особливості *Dracoscephalum moldavica* L. у зв'язку з інтродукцією у ботанічному саду ЖНАЕУ / *Modern Phytomorphology*, №4. 2013. С. 293–297

4. Бойко А. А. Еколого-біологічні особливості змієголовника молдавського за інтродукції в умовах ботанічного саду Поліського національного університету : кваліфікаційна робота : спец. 101 «Екологія» / Поліський нац. Університет. Житомир, 2023. 34 с.